

Two Leaves and a Bud

En studie om arbets- och levnadsförhållanden på teplantage på
Sri Lanka och vad Fairtrade certifiering gör för skillnad

av Minna Pakula, Irja Sandin, Mattias Waldau, Nina Zita

Innehållsföreteckning

Bakgrund.....	3
Teindustrin på Sri Lanka	3
Grundstatistik	3
Betydelsen av Sri Lankas Teexport.....	3
Historia.....	4
Privatisering och ägarförhållanden.....	4
Från buske till tekopp	5
Buskunderhåll och plockning.....	5
Te-fabriken.....	5
Auktionen och export	6
Försäljning av te	6
Produktförädling.....	6
Hur ser trenderna för teprodukter ut?	7
”Tekungarikets” arbetsförhållanden.....	7
Brukssamhället	7
Arbetarnas röst: En teplockares vardag	8
Fackens starka roll.....	9
Sociala problem inom tekungariket.....	10
Plantation Human Development trust (PHDT)	11
EWHCS systemet	11
Asiatiska Utvecklingsbanken-ADB.....	12
NGOs	12
Fairtrade och andra certifieringar	12
Premien för te och minimipris.....	12
Certifieringsavgifter.....	13
Administrationn av FLO på Sri Lanka.....	13
Vad gör FLO för skillnad för tearbetare på Sri Lanka idag?	13
Ledningen och dess inställning till FLO och andra certifieringar.....	13
Premien – vad används pengarna till?	14
Framtiden	14
Framtiden för teindustrin	14
Framtiden för FLO inom teindustrin på Srilanka.....	15
Några avslutande reflektioner i punktform kring Fair Trade och teproduktion på Sri Lanka..	16
Appendix: Certifieringar.....	17
The Ethical Tea Partnership, ETP, ...	17
Ceylon Tea Quality Lion logo.....	17
USDA Organic logo	17
Quality Assurance International, QAI	17
EU Organic logo för organisk produktion	18
SA8000	18
The International Organization for Standardization (1947), ISO, ...	18
ISO 22000:2005	18
BRC	18
Hazard Analysis and Critical Control Point (for Food safety) (HACCP)	19
FLO, Fair Trade Labelling Organisation, ...	19

Bakgrund

Genom en kurs i rättvis handel¹ på Röda korsets folkhögskola gjorde vi en studieresa till Sri Lanka för att studera te, världens näst mest konsumerade dryck efter vatten. Försäljningen av te i Sverige ökar. Det blir alltmer populärt att företag serverar Rättvisemärkt kaffe och vår förhoppning är att även konsumtionen av Rättvisemärkt te kommer att öka i framtiden. Bland annat hoppas vi att det kommer att finnas nischade företag som levererar Rättvisemärkt certifierade teer till den offentliga sektorns arbetsplatser. Vi som har genomfört studien dricker själva te och vi ville ta reda på hur det är att jobba inom teindustrin, hur arbetssituationen ser ut på teplantager på Sri Lanka. Kan vi som konsumenter påverka situationen? Fairtrade Labelling Organizations International (FLO) erbjuder en oberoende produktmärkning som ska garantera konsumenten att varan är producerad med hänsyn till producentens arbets- och levnadsvillkor. FLO är den nyaste grenen inom rättvis handelsrörelsen och bildades 1997. FLO har 20 märkningsinitiativ i 21 länder runt om i världen, däribland svenska Rättvisemärkt.

Vi har besökt både plantage som levererar FLO certifierat te och plantage som inte gör det, detta för att kunna jämföra och skaffa oss kunskap om teindustrin på Sri Lanka. På varje plantage intervjuade vi både ledningen och arbetarna. Syftet har varit att ta reda på om FLO certifieringen gör någon skillnad för plantagearbetarna och lyfta fram goda exempel. Vi är positiva till grundtanken bakom Rättvis Handel och hoppas att rörelsen ska kunna utvecklas till att bli ännu bättre. Därför ser vi en poäng i att även synliggöra de problem som finns ute bland producenterna för att på så sätt kunna stärka rörelsen inifrån.

Teindustrin på Sri Lanka

Grundstatistik

Sri Lanka är världens tredje största teproducent, med en produktionsandel av världsmarknaden på 9%. Sri Lanka är även en av världens största teexportörer och kan idag täcka nära 20% av den totala globala efterfrågan.² Kina och Indien är de största teproducenterna men konsumerar det mesta själva. Under de senaste åren har teproduktionen blivit alltmer lönsam med stigande världsmarknadpriser och under våren 2008 slog Sri Lanka alla tidigare inkomstnivåer. Den totala inkomsten från januari till maj nådde hela 54,6 miljarder rupies, vilket kan jämföras med 38,9 miljarder rupies för samma period 2007 (en ökning med 40%). 20 Rupies motsvarar ca 1 SEK, d.v.s. Sri Lanka exporterar te för 5-6 miljarder SEK per år.

Betydelsen av Sri Lankas Teexport

Teindustrin på Sri Lanka har spelat stor roll för landets utveckling och utgör ett stort bidrag till statsinkomsterna. Teindustrin är landets största arbetsgivare med över en miljon direkt

---

¹ Rättvis handel är ett handelsamarbete, baserat på dialog, öppenhet och respekt som verkar för en rättvisare världshandel. Rättvis handel verkar för en hållbar utveckling genom att erbjuda bättre handelsvillkor och garantera rättigheter för marginaliserade producenter och arbetare- framförallt i Syd. Rättvis handelsorganisationer är aktivt engagerade i att stödja producenter, verka för ökat medvetande och kampanjarbete för förändringar i regelverk som omgärdar den konventionella internationella handeln och det sätt varpå den utövas. www.rattvisemarkt.se

² Sri Lanka Tea Board <http://www.pureceylontea.com/srilankatea.htm>

eller indirekt anställda och är en av de industrier som drar in störst andel utländsk valuta till landet. Den största delen av exporten går till Ryssland och kringliggande länder, arabländerna.

Historia

Sri Lanka är en kryddbod, först var det portugiser som skötte handeln, sedan holländare. På 1700-talet tog Storbritanien över. Fram till 1860-talet var det kaffeplantager som gällde i djungeln i bergen på mitten av ön, men 1869 angreps kaffet av en mögelsjukdom. Man upptäckte snart att tebuskar trivdes och man ersatte kaffeodlingarna med te. Ända fram till 1930-talet då det mesta av djungeln var nerhuggen skapades nya plantager. Brittiska företag och brittiska privatpersoner ägde 80% av plantagerna.

Arbetskraften hämtade de från byar i södra Indien. Britterna hyrde så kallade *kanganies*, personer som tillhörde de högre kasten i Indien, för att rekrytera arbetare från Indien till plantagen på Sri Lanka i slutet av 1800-talet. Plantageägarna såg till att de sociala hierarkierna bevarades. Kanganyn styrde över arbetarna och var ansvarig inför plantagemanagern. Plantagearbetarna tvingades låna pengar för att ha råd med resan till Sri Lanka och på så sätt stod de i skuld till plantagen redan när de började arbeta där. Inte förrän de betalat tillbaka sin skuld fick de lov att sluta. Trots en kapitalistisk produktionsform hade alltså relationen mellan arbetare och arbetsgivare feodala drag. Det var inte tal om några rättigheter på arbetet. Alla problem skulle lösas via Kanganyn. Relationen mellan arbetsgivare och arbetstagare förändrades i och med bildandet av fackföreningar.³

Privatisering och ägarförhållanden

På grund av den mer marknadsliberala inställning som Sri Lanka intog under början av 1990-talet och som konsekvens av att staten inte längre kunde underhålla de enorma, nationellt ägda plantagen pågår idag en utarrendering av teplantagen till privat ledning. 1992 påbörjades, med stöd ifrån bland annat Världsbanken, en genomgående privatisering som har lett till att det idag finns tjugotvå privat drivna storplantager och endast två kvarvarande statligt ägda storplantage (JEDB & SLSPC). Tillsammans har de tjugofyra storplantagen över 260 000 anställda (se tabell 3). Utöver dessa finns ca 200 privata plantager med mindre än 50 hektar och närmare 240 000 småskaliga teodlare (med mindre än 20 ha), som utgör ca 46% av den totala tearealen i landet. Småskaliga odlare står för mer än 50% av Srilankas teproduktion, se **Fel! Hittar inte referensälla..**

Staten äger oftast marken och leasar ut till plantagen. Vissa plantagekontrakt är ganska korta, så på vissa plantager vill de inte investera mer än nödvändigt eftersom de inte kan vara säkra att de får förlängt leasingavtal.

Det finns betydliga skillnader mellan hur bra de stora plantagen drivs och hur pass lönsamma de är. De privatägda företagen är betydligt lönsammare än de statliga, som är kvar i statlig regi just på grund av att de inte finns köpare till dem. De statliga plantagernas försäljning i rupies per kilo är mycket lägre än de privata plantagernas. Under 2006 sålde JEDB sitt te för genomsnittspriset 146,38 rs, SLSPC för 169,72 rs och de privata för 195,60 rs per kilo. För att komma kring problemet med olönsamheten för de statliga plantagerna har det idag startats ett utarrenderingsprojekt där dessa plantager delas upp i mindre lotter som arrenderas ut till före detta arbetare.

---

³”The struggle continues, Women’s leadership in plantation Trade unions in Sri Lanka”. Från Satyodaya biblioteket, Kandy

Från buske till tekopp

Buskunderhåll och plockning

Klimatförhållanden i Sri Lankas bergsområden är de bästa tänkbara för en teplanta. Två årliga regnperioder erbjuder mycket vatten och ökad luftfuktighet. Temperaturskillnaderna under ett år är måttliga. Bergsområdets höga höjd över havet gör klimatet svalare och får plantorna att växa långsamt vilket bidrar till mer smakämnen i tebladen. Teplantan härstammar från Kina och är egentligen ett träd som kan växa upp till en höjd på 15-20 m. Teplantorna på plantagen tillåts inte växa till mer än ca 1,5 m och får då en buskes utseende.

Teplantan kan bli ca 100 år gammal. Förökning av plantor görs av skott i speciella "Tea Nurseries". Rotdelen på äldre plantor är ungefär lika stor som den synliga delen av busken ovanjord. Rotens storlek har hindrat täta planteringar. Numera byts dessa äldre plantor successivt ut mot nya varianter med mindre rotdeklar. Plantorna kan planteras tätare och ökar produktionen på en plantage. Men de yttligare rotdelarna binder inte de övre jordlagren på de ofta mycket branta bergsluttningarna och därmed är jorderosion numera ett vanligt faktum.⁴

Teplantornas växtkraft kommer uteslutet från gödsel som också är en stor kostnad för producenten. Klimatet med hög luftfuktighet och utan frostperioder ökar antalet skadedjur och angripande mikroorganismer. De bekämpningsmedel som används är ofta skadliga för miljön och människorna i området.

Teplantan växer under hela året och de gröna nyskotten kan plockas därefter. Teplockerskorna är nästan enbart kvinnor medan män arbetar med andra så kallade tyngre arbetsuppgifter som t.ex. buskunderhåll. Mängden kilo teblad som plockas per dag varierar beroende på årstid eller plantagens läge. Ekologiska plantager ger lägre produktion än övriga plantager. Om mängden kilo som en plockerska skall plocka är 18 kg per dag så bör arbetaren komma upp till den mängden för att behålla hela sin dagslön (ca 300 Rs.). Vid goda växtperioder kan den lägsta mängden kilo som skall plockas per dag höjas av arbetsgivaren. De plockade tebladen vägs och kontrolleras 2-3 gånger per dag varefter de transporteras till tefabriken.

Te-fabriken

Efter att teet plockats bör det komma till fabriken så fort som möjligt för att teet ska bli bra. Det viktiga i ett teblad är inte bladet som sådant, utan saven i de färska bladen. Bladen bör inte heller bli vikta eller brutna innan de hamnar i fabriken, eftersom saven då kommer i kontakt med luften och jäser i förtid. Traditionellt packas teet i stora säckar när de plockas, men på den modernaste plantagen har dessa säckar ersatts med korgar för att inte bladen ska brytas eller krossas för tidigt.

För att kunna processa teet så fort som möjligt ligger fabriken i anslutning till plantagen. Varje större plantage har en egen fabrik. Man tar in blad 2 gånger per dag, vid lunch och på kvällen. Först placerar man bladen i stora torkrännor där man blåser kallluft genom dem. Efter ca 10 timmar är luftfuktigheten halverad. Detta betyder att nästa steg sker vid 23:00 och vid 05:00. Nu krossar och rullar man bladen. Syftet är att bryta sönder bladen så att saven kommer i kontakt med syret i luften. Nästa steg är att låta bladen jäsa, vilket låter mer komplicerat än det är. Man bara brer ut ett lager på 1 decimeter tjockt bladtäcke på golvet eller på speciella bord.

---

⁴ Margaretha Haglind, "Bogawantalawa, Life and passion in the Golden Valley of tea", 2002, Vijitha Yapa Publications, Colombo.

Efter 2 timmar har bladen jäst färdig. Nu ska bladen torkas. Detta görs i en stor ugn där man lägger bladen på ett långt band som går igenom en varm ugn. Ugnen värms oftast med ved.

Därefter sorterar man de krossade och torkade bladresterna i 10-20 olika storlekar med en massa fiffiga maskiner. Det finns även maskiner som sorterar bort stjälkar och rester av blad som är för mogna. Om teplockarna gjort ett perfekt jobb är alla blad ljusgröna, dessa blad är ca 6 veckor gamla. De mörkgröna bladen ska inte plockas, eftersom de ger någon smak.

Efter att teet sorterats i många olika storlekar, t.ex. FOP, pekoe, fannings och dust, vägs teet upp och fylls i 50 kilos påsar. Man packar även smakprover i småpåsar som skickas till agenter i Colombo. De stora säckarna med te skickas någon gång per vecka till Colombo med lastbil. En normalstor plantage producerar ca 10 ton te i veckan.

Auktionen och export

Idag säljs mellan åttio och nittio procent av världens teproduktion via auktioner. De största och mest betydande ligger i London, Calcutta och i Colombo, Sri Lankas huvudstad. Colombos teauktion startades redan 1875 och anses av många vara en väl fungerande och stabil institution.⁵ Den initiala anledningen till att auktionssystemet tog form var att te är en produkt som inte kan köpas och säljas efter standardiserade kriterier. Då tebladens kvalitet och karaktär förändras beroende på årstid, skötsel och klimatförhållanden bidrar auktionen till att teuppköparna kan byta plantage beroende på vart de för tillfället hittar det te som bäst stämmer överens med de karaktärskrav de själva specialiserat sig på. Ett stort problem med teindustrin på Sri Lanka är vara det flukturerande, oförutsägbara priset som sätts på auktionen.

Försäljning av te

De flesta importörer som söker nya produkter för distribution besöker olika internationella mässor. Det är på dessa mässor de första kontakterna mellan importörer och leverantörer etableras.

Enligt Terädet, ett informationsråd som har bildats av Lipton, Twinings och Kobbs, ökade försäljningen av te i Sverige under år 2007 med 17% jämfört med år 2006. Den största ökningen, 33%, står grönt te för.⁶

Enligt Kobbs, en televerantör som ägs av Löfbergs Lila, ökade försäljningen av rättvisemärkt te med 59 % under åren 2004-2006.⁷

Produktförädling

Idag säljs endast mellan 35-40% av Sri Lankas te i förädlad form. Majoriteten av det te som köps upp på auktionen av exportföretagen packas alltså inte ens om, utan säljs vidare till uppköpare i andra länder. De i sin tur väljer om de vill göra tepåsar, presentförpackningar eller iste, det vill säga förädlade produkter som de tjänar en större marginal pengar på. De stora pengarna att tjäna finns alltså i de sista stegen där företaget kan välja hur de vill smaksätta, paketera och marknadsföra teet.⁸

---

⁵ "The history of Ceylon Tea" p.137

⁶ <http://www.teradet.se/news.asp>

⁷ <http://www.kobbs.se/pressrelease.htm>

⁸ Delvis från <http://www.tetley.com/NR/rdonlyres/69266442-ECA9-48D4-ACF0-3E3BFB4F2018/0/CompanyReport0506.pdf>

Tabell: Export av förädlade produkter

Year	Total. Mn Kilo	Bulk Tea	Packeted Tea	Tea Bags	Instant Tea	Green Tea	Others
1980	184,70	153,1	31,1	0,3	0,2	-	-
1982	181,10	146,6	33,1	1,1	0,2	-	-
1984	204,34	157,0	45,6	1,1	0,3	0,04	0,04
1986	207,88	137,6	66,3	2,0	0,3	0,08	1,6
1988	219,90	139,7	75,8	3,3	0,3	0,80	0,1
1990	215,60	133,4	76,3	4,8	0,4	0,40	0,3
1992	178,20	117,7	55,0	4,5	0,4	0,40	0,2
1994	225,10	152,2	64,4	6,8	0,9	0,70	0,1
1996	234,20	129,7	93,7	9,2	0,7	0,40	0,5
1998	265,30	160,1	86,7	11,9	0,8	0,60	5,2
2000	281,30	182,8	74,7	12,1	1,2	0,60	9,9
2002	287,28	188,1	68,9	14,1	1,3	1,05	13,7
2004	290,59	186,6	68,5	17,8	1,4	2,35	13,84
2006	314,91	197,8	79,4	19,1	1,0	3,51	13,97

Source: "Plantation Sector Statistical pocket book 2007"

Hur ser trenderna för teprodukter ut?

Även om andelen förädlade produkter inte ökar i en påtagligt snabb takt går det ändå att se tender i vilka teprodukter vi konsumenter efterfrågar. Smaksatta teer ökar i Europa och Nordamerika. För ekologiskt märkta produkter och till viss del även för Rättvisemärkt certifierade produkter innebär smaktrenden ett problem i och med att även smaksättningen måste vara märkt för att kunna ingå i produkten. Ekologiska smaksättningar är betydligt mycket dyrare än de konventionella. En annan trend är att vi i väst dricker allt mer grönt te och efterfrågan på de traditionella svarta teer som är Sri Lankas huvudsakliga produkt minskar.

En plantagemanger uttryckte följande: *"-To meet the taste of the customers we blend teas from different countries. Because a mixture from Indian, Kenyan, Indonesia etc. gives "the perfect cup"."*

"Tekungarikets" arbetsförhållanden

Brukssamhället

På "National Institute of Plantage Management" kan man utbildas till en "Assistent Super Intendant" under 1,5 år och därmed bli en manager på en plantage. En manager bor på plantaen, får en tjänstebostad (bungalow), tjänare och en tjänstebil. Managern tillbringar mestadels all sin tid på plantagen utan möjlighet att ta sig därifrån. Efter ca 3,5 år finns en möjlighet att avancera och att få arbeta på en större plantage, en större tjänstebostad, fler tjänare, en finare bil och högre lön. Managers är i regel singhaleser medan arbetarna på plantagerna är tamiler. Under en intervju uttryckte en manager åsikten att arbetarna lata och okunniga och det är tvunget att ha kontroll över och tjata på arbetarna hela tiden. Samma attityd hos ledningen fann på flera av de plantager vi besökte.

De flesta arbetare bor i bostadsområden i anslutning till plantagerna. En del av bostäderna är s.k. lines som liknar långa baracker. Andra bostäder liknar våra radhus och kan även ha små grönsaksodlingar. Plantagen eller företaget som det tillhör står för kostnaderna för bostäder och elektricitet. Även reparationer av bostäder skall skötas av arbetsgivaren. Företaget erbjuder gratis barnomsorg för barn från 2 månader och på ett antal plantaget finns det möjligheter för arbetarna att köpa baslivsmedel vilket gör att det inte finns ett lika stort behov

att åka och handla utanför området. Så länge någon i familjen arbetar på plantagen kan familjen bo kvar i arbetarbostäderna. Utbildningen upp till 15 års ålder är gratis. Skolor för yngre elever finns på nära håll medan utbildning för äldre barn oftast ligger på betydligt längre avstånd.

Arbetarnas röst: En teplockares vardag

I stort sett alla arbetare som plockar teblad på Sri Lanka är kvinnor. Plantagemangers syn är att arbetet med att plocka teblad inte är lika tungt som ogrärensning, plantering och underhåll av buskar, terrasser och vägar, arbetsuppgifter som traditionellt sett utförs av män. Därför anses det berättigat att kvinnorna jobbar längre dagar än männen. Lönen baseras på en dagskvot. Lönen enligt kollektivavtalet på Sri Lanka är 25 dagar a 290 rupies, d.v.s. 7200 per månad. För att komma upp till detta måste det finnas gott om blad, och man måste jobba sex dagar i veckan. När vi tittade i lönelistor, såg vi att många bara jobbar deltid och därför har löner kring 2500-4000 rupies, och enligt Asian Development Bank är snittlönen 2579 rupies.

På plantager med arbetskraftsbrist är det vanligt att arbetarna jobbar även på söndagar, då med extra betalt. Månader då tebuskarna ger bra skörd är det lättare att nå upp till dagskvoten men goda tider innebär också att arbetsgivaren lägger på några kilon så att dagskvoten blir högre. Vid dåliga tider kan det vara svårt att få ihop tillräckligt med teblad för att uppnå dagskvoten. Männen kan efter uppnådd dagskvot (d.v.s. full dagslön trots att de endast jobbar fyra, fem timmar) vid lunch få en extra uppgift som de får 200 rupies i "cashwork" (exclusive pension). En del kvinnor plockar hela dagskvoten på mindre än åtta timma, överkilot betalas då med 10.5 rupies extra per kilo. En del plockar många kilon över dagskvoten, andra kommer inte upp till dagskvoten och får då mindre betalt.

Alla teplockerskor framhäver att levnadskostnaderna är väldigt höga, vilket bland annat beror på den väpnade konflikten som pågår i landet. Minimilönerna har dock inte höjts i takt med de ökade kostnaderna och i stort sett alla arbetare vi pratade med handlar mat på kredit i slutet på månaden för att få ekonomin att gå ihop. Vid nödsituationer brukar de låna pengar av släktingar eller pantsätta sina smycken. Många säger att de skulle lägga undan pengar till sina barn om de tjänade mer pengar. Andra skulle vilja köpa saker till sina hushåll, hjälpa sina sjuka släktingar eller betala tillbaka på sina lån. Få av dem vi pratade med har möjlighet att spara pengar. En kvinna berättade dock att hon i hemlighet lägger undan 200 rupies per månad. Hennes man vet ingenting. Pengar behövs vid bröllop och andra ceremonier. Annars läggs det mesta av kostnaderna på mat. Under fritiden plockar en del ved och andra har små jordplotter där de odlar grönsaker för självhushållning och vid god skörd även för att sälja.

Bostad ingår i lönen och så länge någon i familjen jobbar på plantagen har familjen rätt att bo kvar i bostadslängorna. Regeringsinitiativet Human Development Trust har påbörjat ett omfattande ombyggnadsprojekt av dessa bostadslängor, men än så länge har dessa insatser nått långt ifrån alla och många bor fortfarande under mycket primitiva förhållanden. Det är vanligt att hela familjer bor i ett rum och kök och upp till tio personer i två rum och kök. Flera delar säng och andra sover på mattor på golvet. Många har dessutom mor- och farföräldrar boende hos sig. Boendet är gratis men innebär också att arbetarnas livssituation liknar en slags livegenskap där de står i beroendeställning till plantageägarna.

Under fördjupningen av vår studie hade vi möjlighet att bo ett par nätter i bostadslängorna där plantagearbetarna bor. Vi ville testa på hur det är att jobba ute på en plantage. Vi steg upp tidigt på morgonen och fick hjälp med att ta på oss skyddskläderna; en rissäck runt midjan och en handduk på huvudet som skyddar mot solen och håller bandet till säcken där bladen läggs på plats. Arbetarna får reda på en dag i förväg till vilket fält de ska bege sig. Vi hade tur eftersom vi inte behövde gå så långt denna dag. (Senare gick vi en timmes promenad på stigar

som slingade sig upp mellan tebuskarna ända upp på en bergstopp varifrån byn därnere såg ut som en liten prick. Det var en fysisk ansträngning att ta sig upp längs sluttningarna och vi föreställde oss hur det skulle vara att också bära ner en tung säck på 7-10 kilo.)

Vid första invägningen hade vi lyckats få ihop ett kilo var, medan teplockerskorna hade ca 7 kilo var i sina säckar. Vi hade redan ont i axlar, ryggar o handleder efter ett par timmar. Det berodde ju såklart mycket på att vi var ovana vid arbetet, men ingen ska komma och säga att arbetet inte är tungt! I genomsnitt dyker bara 70-80% av arbetarna upp en vanlig dag. Många är hemma på grund av sjukdom eller så väljer de att inte gå till jobbet för att de helt enkelt inte orkar. Kommer släktigar på besök eller om det hålls bröllop eller begravning har de en ursäkt. Vi föreställer oss att förslitningsskador måste vara vanliga med ett så enformigt arbete. Huden på händer och fötter blir sträv och hård. När det regnar och blodiglarna kommer fram är det inte så roligt att gå barfota, vilket alla arbetarna gör. Det går inte heller att sätta ner säckarna för då kryper iglarna in och när kvinnorna sedan bär säckarna kryper de över på deras kroppar. Det är inte lätt att ta sig fram på de branta sluttningarna bland uppstickande grenar och djupa diken. När solen skiner måste det vara stekhet att arbeta där ute utan skydd för solen.

Fackens starka roll

75 % av de 240 000 arbetare som jobbar inom teindustrin på Sri Lanka är medlemmar i en fackförening. Ceylon Workers Congress är den största och mest etablerade. CWC har ca 80 000 medlemmar och är kopplad till regeringspartiet. Så är även Lanka Jathika Estate Workers Union med ca 40 000 medlemmar. Joint Plantation Trade Union Centre består av åtta olika fackförbund⁹ som tillsammans har ca 40 000 medlemmar.¹⁰ Därutöver finns ytterligare några mindre fackförbund. CWC är medlem i International Confederation of Free Trade Unions och de andra två har ansökt om medlemskap. Tillsammans har dessa tre fackliga organisationer lyckats få igenom ett kollektivavtal med arbetsgivarorganisationen. Det reglerar lön, sjukfrånvaro, pensionsålder, föräldraledighet och föreningsrätt.

Första kollektivavtalet kom 1998 och enligt Jayaratna Maliyagoda, ledare för Lanka General Service Union, var den största segern därmed att ledningen tvingades till dialog med arbetarna om deras rättigheter. Innan kollektivavtalet kunde arbetarnas representanter inte prata direkt med chefen. Den viktigaste fackliga frågan idag är kravet på ökade löner. Fem familjemedlemmar har enligt facket ett behov av 19 200 rupiees per månad för att köpa mat, med dagens inflation. Det innebär att en rimlig levnadslön enligt facket är dubbelt så hög som dagens minimilön. Ingen arbetsgivare ger idag högre lön än vad som står i kollektivavtalet.

Vi fick upprepade gånger höra, av både managers och representanter för olika organisationer, att fackföreningarna är en stark kraft på Sri Lanka. En orsak är att arbetarna traditionellt sett bött tätt ihop och därmed haft lättare att organisera sig. Maliyagodas åsikt är att rörelsen har varit stark historiskt sett men att detta förändrats sedan de fackföreningsallierade politiska partierna på 60-talet ingick i en koalitionsregering med de kapitalistiska partierna. De blev då mycket mesigare i sina krav och arbetarna förlorade mycket av förtroendet.

---

⁹ National Union of workers, Ceylon Plantation Workers Union (semioberoende, allierad med Sri Lankas kommunistparti), United Plantation Workers Union (kopplad till oppositionspartiet, höger), Ceylon National Workers Union (oberoende), Lanka Estate Workers Union (Lanka Sman Samaja Party, vänster), Agriculture and plantation workers congress (oberoende), Lanka general Services Union (oberoende) och Up-country workers front som är kopplad till ett politiskt parti.

¹⁰ Uppgifter av Jayaratna Maliyagoda, ledare för Lanka General Service Union

Sociologiprofessor Tudor Silva menar att fackföreningarna har varit den starkaste rösten för arbetarna, utan dem hade exploateringen varit värre. Enligt Silva finns det dock en del som påstår att fackföreningarna har intresse av att bevara det rådande systemet, att de inte vill att arbetarna ska lämna plantagen, eftersom fackföreningsledarna lever på medlemsavgifterna. Mangern på en plantage uttryckte åsikten att "facket bara är skit - de tar inte hand om sina arbetare". Han erkände att han själv hade betalat en fackledare för att denne skulle vara tyst. Korruptionen är mycket utbredd på Sri Lanka.

Sociala problem inom tekungariket

Vår tolk Mohan, som själv vuxit upp på en teplantage och som är en av få ungdomar därifrån som lyckats utbilda sig på universitetet, menade att ungdomar som växer upp på teplantagen inte vill stanna där. De väljer att flytta in till Colombo för att kunna dryga ut kassan. Småflickor (så unga som 10 år) jobbar som hembiträden. En del åker till mellanöstern för att jobba som hembiträden eller på byggen. Drömmen är att kunna spara pengar, flytta hem och köpa lite land. De allra flesta flyttar tillbaka till plantagen när de gifter sig. Möjligheterna till andra jobb är få, speciellt utan utbildning. Utbildningsnivån är väldigt låg på plantagen.

Vissa ungdomar blir kvar på plantagen på grund av att de saknar identitetskort. Vi träffade en teplockerska vars barn i 20 års-åldern hade utbildat sig och ville flytta någon annanstans för att kunna söka jobb utanför plantagen. På grund av att de inte har något identitetskort vågar de inte röra sig utanför. Konflikten mellan de tamilska tigrarna och regeringen gör att det tar lång tid att få id-kort för tamilerna på teplantagerna, eftersom man är rädd att dessa id-kort ska användas av tamilska självmordsbombare.

Mohan var inte ensam om att belysa problemet med att ungdomar inte vill jobba på plantagen. Även plantagemanagers menar att det råder arbetskraftsbrist på grund av detta. Sociologiprofessorn Tudor Silva menar att så länge plantagemanagers, regeringen och andra aktörer inte gör någonting åt arbetsvillkor och levnadsförhållanden på plantagen så kommer teindustrin inte att kunna överleva i längden. Alla plantagearbetare vi pratade med önskar att deras barn ska få jobb någon annanstans, utanför plantagen. Teplockerskorna själva ser ingen möjlighet att byta jobb. En kvinna vi pratade med sa att hon skulle vilja byta jobb men att hon inte visste till vad.

Jayaratna Miliyagoda, president för Lanka General Service Union menar att arbetarna måste känna att de är fria att själva påverka sin egen framtid, vilket kräver ett förändrat tankesätt och arbetssätt. För att detta ska bli verklighet måste arbetsvillkoren och arbetsmiljön förbättras. Unga människor vill inte jobba på teplantagen eftersom det inte anses finnas någon värdighet i jobbet.

Alkoholism

Alkoholism är ett utbrett problem på teplantagen. På en plantage vi besökte menade managern att det inte var lämpligt att vi besökte arbetarna vid deras bostäder efter 1630, eftersom många då hade supit sig fulla. Vi frågade honom om han upplevde det som ett problem, men han svarade att så länge de kom till arbetet dagen därpå så brydde han sig inte. Vår tolk Mohan berättade om en händelse i hans by då en person under alkoholpåverkan mördade en granne. Människorna i byn beslutade därefter gemensamt att försäljning av alkohol inne på plantageområdet inte längre skulle vara tillåtet.

Pensionssystemet

Enligt kollektivavtalet har alla plantagearbetare rätt till pension. Många menar att utbetalningssystemet dock inte fungerar särskilt bra. För det första dröjer det ofta länge innan de gamla får sina pengar och när pengarna väl kommer delas de ut i en klumpsumma, vilket

gör att pengarna försvinner på en gång, exempelvis till barnens skolgång, bröllop eller liknande. Sedan blir det upp till barnen att försörja föräldrarna, vilket många gånger innebär en börda som de inte klarar av. Många gamla människor tvingas fortsätta jobba på plantagen, som dagavlönande. För andra återstår inga andra möjligheter än att tigga på gatan.

Genusaspekt

När vi åt middag hemma hos vår tolk Mohan ute på plantagen var det en kvinnlig släkting till honom som lagade mat åt oss. Hon satt inte med vid bordet och vi frågade dem om de vanligtvis, när de inte hade besökare, brukade äta allihopa tillsammans. Mohan svarade att det brukade de. Men när vi frågade vidare kom det fram att kvinnorna inte var inräknade. Kvinnor lagar alltså mat till familjen, men själva äter de resterna ute i köket, när männens måltid är över.

Yogescwary Krishnau från Working Women's Front, en gren av Institute for Social Development fokuserar sina insatser på att utbilda kvinnor på teplantagen om deras rättigheter. Hon menar att det största problemet är de låga läs- och skrivkunskaperna inom teindustrin. De flesta som är över 40 år kan varken skriva eller läsa. De i ledningen är alltid män och det är vanligt att kvinnorna blir lurade och har svårt att säga ifrån när de blir utnyttjade. I stort sett alla arbetsledare är män. Varken kvinnliga plantagemanagers eller plantageägare existerar på Sri Lanka. Inte heller kvinnliga fackliga representanter. Samhällets maktpositioner domineras av män.

Plantation Human Development trust (PHDT)

PHDT etablerades 1992 och leds av en treparts ledning bestående av de stora plantageföretagen, några fackliga representanter och regeringsrepresentanter. PHDT är det enda organ på Sri Lanka som har statligt mandat att utföra sociala och infrastrukturprojekt inom plantagesektorn. Organisationen arbetar med alla de 24 stora plantagen, totalt 430 estates, och har 7 regionala kontor utspridda över ön. Totalt menar de att deras arbete når omkring 200 000 plantagearbetare.

Syftet med PHDT är att underlätta och koordinera program med målet att förbättra levnadsstandarden för estatens samhällen. Uppdraget är att:

“Implement integrated & sustainable development programm with a holistic approach in sync with a network of strategic partners. Improve housing, healthcare, childcare, sanitation, education, recreation, mobility, communication & infrastructure and to proactively learn and continuously improve program components to address future issues towards poverty alleviation and improving quality of life.”

Exempel på projekt som PHDT driver är: Husrenovering, takrenovering, uppbyggnad av latriner och badrum, drickvattensystem, personalbostäder, hälsoinstitutioner, vilorum etc. PHDT är delvis finansierat av staten och delvis av nationella och internationella NGOs, tex Plan Sri Lanka, WUSC, FORUT .

EWHCS systemet

EWHCS (Estate Workers Housing Cooperative Societies) bildades 1993 och är ett arbetardriven organisation dit plantagearbetarna betalar en månadlig medlemsavgift. Utifrån den gemensamma potten investerar sedan var plantages EWHCS i projekt vilka arbetare själva föreslår.

Asiatiska Utvecklingsbanken-ADB

Som ett steg av Sri Lankas liberalisering tog landet en rad internationella lån, bland annat från den asiatiska delen av världsbanken. Det senast beviljade lånet som riktats till tesektorn är för perioden 2003-2008 och är på US \$ 1284 mn.

Målen för låneprojektet är att säkra en långsiktig hållbarhet i plantagesektorn. Som nyckelaktiviteter inom projektet nämns främst:

1. Re-roofing of existing worker houses
2. Provide common site services.
3. Improving factory rest rooms and field rest rooms.
4. Provide plucking machine and pruning machines.
5. Provide ergonomic equipment.
6. Providing playgrounds.
7. Environmental initiatives.
8. Social programs (Gender, Cash Management, Alcohol)
9. Marketing initiatives
10. Institutional Development and Training.

NGOs

De största aktiva NGO på Sri Lanka som är aktiva inom tesektorn är: Christian American Relief Everywhere (CARE International), Plan international, World University Service, WUS från Canada med flera. Tyvärr fanns för oss ingen möjlighet att specifikt besöka dessa organisationers. Viktigt är dock att de projekt de är verksamma inom i mångt och mycket rör exakt de områden som de flesta andra sociala initiativ på plantagen; husrenovering, dagis, elektricitet och hygienfaciliteter.

Fairtrade och andra certifieringar

Våra intervjuerna som vi genomfördes på plantagen visar att de mest använda och mest välkända certifieringarna är ETP, Ethical Tea Partnership certifiering och Ceylon Tea Quality Lion certifiering. De flesta plantage har ett flertal certifieringar och anses vara ett måste, för trots att kostnaderna är höga anses markandsfördelarna väga tyngre. För de producenter som redan har ett antal certifieringar anses det inte vara alltför svårt att skaffa sig ytterligare certifieringar som t.ex. FLO certifiering. Den största skillnaden mellan FLO och övriga etiska certifieringar är FLO:s premiesystem och kriteriet om restriktioner i användandet av bekämpningsmedel. Ytterligare en skillnad ligger i kontrollsystemet som enligt FLO:s kriterier skall skötas av FLO:s kontrollsystem medan de andra certifieringarna bygger till stor del på egenkontroll. Lista och förklaring av alla certifieringar, se Appendix.

Premien för te och minimipris

Premien är \$0.50 per kilo sålt te. Premien sänktes 2008 från 0.5€/kg (\$0.70) i samband med att minimipris infördes för te. Vanligtvis säljs te från Sri Lanka för \$3-\$5 på auktionen i Colombo, så om en plantage på Sri Lanka skulle sälja allt te som FLO certifierat te, skulle premien vara 10-15% av hela omsättningen. Endast en plantage vi besökte säljer en stor del av sitt te som FLO certifierat (60%). Resten säljer endast några få procent eller inget av sitt te som FLO certifierat.

FLOs minimipris för te varierar mellan \$1.20 ch \$2.00. På Srilanka är det \$2.00. Minimipriset är så lågt att ingen behöver sälja det vid den nivån. Personer inom Rättvis handelsrörelsen på

Srilanka är inte speciellt förtjusta att premien minskades i utbyte mot ett minimipri, som enligt dem är meningslöst lågt då som marknaden för te se ut just nu på Sri Lanka.

Certifieringsavgifter

Det finns tre olika typer av certifieringsavgifter:

- Ansökningsavgift, 500 EUR
- Initial certifieringsavgift
- Förnyelseavgift

De olika avgifterna varierar beroende på producentorganisationens storlek, antalet Fairtrade-produkter som odlas och säljs, och beroende på huruvida det förekommer förädling av råvaran.

Administrationn av FLO på Sri Lanka

FLO utvecklar Fairtrade standarder och hjälper producenter att utveckla sin Fairtrade verksamhet. The Producer Business unit ska ge Fairtrade certifierade producenter stöd med marknadsföring och export. Tanken är att arbetet ska underlättas av en liaison officer som med bas i det specifika landet ger träning och råd till producenter så att de kan efterleva Fairtrade standarderna. På Sri Lanka finns istället just nu en oberoende konsultfirma, ETC Lanka, detta enligt vad som efterfrågats av FLO Producer Business Unit (PBU) Asia. ETC Lanka ger utbildning till producentorganisationer hur de ska efterleva Fair Trade standarder och stärka joint bodyns roll. En jointbody består av representanter från både ledning och arbetare och beslutar om användandet av premiepengarna. Arbetsplanen för ETC formuleras av FLO PBU i Bonn och övervakas av PBU Asia. Från centralt håll på FLO uppges att detta fungerar tillfredsställande. Vi stötte dock på kritik från flera FLO certifierade producenter som sade sig inte ha fått tillräcklig information och utbildning om FLO. FLO producenter på Srilanka har skapat en egen body för att diskutera FLO frågor, men den har inte blivit godkänd av FLO Bonn.

Att det saknas en liaison officer på Sri Lanka upplevs som ett problem av Geethal Peiris, sri lankes som tidigare suttit med i Fairtrade board. Han berättar att Fair Trade kom till Sri Lanka 1994 och att man fick finansiella medel för 10 år. Idag finns 17 FLO certifierade estates på Sri Lanka, men vem lobbar för att det ska bli fler? Det finns ingen lokalt anställd. En viktig roll för en liaison officer är att stötta Joint bodyn. Omsättningen av folk i joint bodyn verkar vara ganska stor och det finns ett ständigt behov av utbildning. En del av detta jobb görs idag av ETC Lanka.

Certifieringen av Fairtrade producentorganisationer görs av det oberoende certifieringsorganet FLO-CERT, ackrediterad av ISO 65 (den internationella kvalitetsnormen för certifieringsorgan). Inspektionerna genomförs av oberoende inspektörer som är vana vid den lokala kulturen, lagen och språket.

P. Muthulingam ledare för NGO:n Institute of Social Development var kritisk mot FLO eftersom civilsamhället inte involveras i inspektionssystemet. Han menar att NGOs och fackföreningar borde konsulteras i processen. Det är ett problem att dessa inte ens känner till vad Fair Trade är.

Vad gör FLO för skillnad för tearbetare på Sri Lanka idag?

Ledningen och dess inställning till FLO och andra certifieringar

Ledningen på moderna och välskötta plantager är vana vid certifieringar. Alla kunder, förutom de arabiska, verkar kräva certifieringar. Skälet för att skaffa ett FLO-certifikat är dels

”att höja arbetsglädjen på en plantage” och på så vis höja produktiviteten, dels att göra teet mer lättsålt. Däremot verkar inte FLO te ge ökade intäkter i form av högre pris. Initiativet till att certifiera sig kommer från företagen som äger plantagen. Oftast äger dessa bolag många plantager.

Ledningen måste satsa en hel del av sin tid på joint bodyn, men de anser att det är värt det. För de plantager som ännu inte sålt så mycket FLO-te upplevs joint body-jobbet mycket frustrerande för ledningen eftersom arbetarna har en massa förväntningar men inget kan bli av innan det finns pengar.

Premien – vad används pengarna till?

Premien betalas ut för varje kilo te som säljs som Fair Trade. Syftet med premien är att stötta gemensamma projekt. Joint bodyn har typiskt en kassa mellan några 100,000 rupies till några miljoner rupies, d.v.s. mellan några dagslöner per anställd till några månadslöner per anställd.

På de plantager som har mycket premiepengar har man använt premien till dyrare investeringar så som ett folkets hus, en ambulans, ett begravningshus och omklädningsrum.

Plantager med mindre summor premiepengar använder dessa i första hand för mikrolån med syfte att t.ex. skaffa el eller kor, eller för mindre projekt, t.ex. stötta elever med skolmaterial, datakurser, köpa stolar till en möteslokal, stipendier, papperskorgar, kulturella aktiviteter, symaskiner, lunchlådor med mera. Tanken är att beslutet av vad premiepengarna ska användas till ska fattas på demokratisk grund.

När vi besökte någon av plantagerna hade man slutat låna ut pengar från joint bodyn, eftersom det ansågs vara fel av FLO-ansvariga (ETC Lanka) på Sri Lanka. Detta upprörde en av tearbetarna vi pratade med, att kunna låna pengar tyckte hon var ett mycket bra sätt att använda premiepengarna till. Man kan undra hur dessa rekommendationer passar ihop med följande påstående: ”FLO-CERT covers use of premium and how decisions are made in their inspections. FLO-CERT does not need to approve individual decisions for how the money is spent. Instead they need to check that the systems are in place to facilitate decisions that suit the majority of employees.”

Premien ska inte användas för sådant som plantagen eller staten borde fixa, t.ex. bättre bostäder. Men det finns gråzoner, t.ex. lån till att installera el var nog det vanligaste sättet att använda premien. Att få el gör en stor skillnad, dels kan man läsa läxor på kvällen, dels kan man titta på TV. Vi besökte ett bostadsområde utan el, och det var kolsvart förutom två ljusstakar.

Om joint bodyn lånar ut pengar är det viktigt att räntan är låg, dels att man inte skapar skuldfällor. Därför har man ofta regler om vad lånen kan användas till, t.ex. investeringar som en ko, eller för att betala ett bröllop är ok, men det är inte ok att låna för mera daglig konsumtion.

Framtiden

Framtiden för teindustrin

Det kostar ca \$2 att producera ett kilo te på Sri Lanka. Av det är hälften lönekostnader. Det betyder att om lönen skulle fördubblas skulle ett kilo te kosta \$3 att tillverka. Dubbla löner är vad som behövs för att nå upp till dagens levnadslön på Sri Lanka. Än så länge kan Sri Lanka konkurrera på att deras te är ”bäst”, bl.a. eftersom det är handplockat, men kommer detta gälla i framtiden? Enligt de plantagemanagerna vi pratat med har Sri Lanka den lägsta produktiviteten av de teproducerande länderna. Nästa års löneökning, (ca 10% i ett land med

en inflation på mer än 20%) kommer enligt dem troligen innebära att några plantager går omkull. En manager tjänar lika mycket som 10-50 arbetare.

I Kenya är produktionskostnaderna för te mindre än \$1 kilot. Det finns många förklaringar till skillnaderna, en är att plantagerna i Kenya är större, nyare och har modernare teplantor. I Kenya är tearbetare säsongsarbetare, män flyttar upp till teplantagerna, jobbar dygnet runt under några månader och flyttar sedan hem till städerna igen.

Teplantager på Sri Lanka har idag ont om arbetare. De flesta managers vi frågade skulle behöva öka arbetsstyrkan med 10-20%. Skälet till denna arbetskraftsbrist är att plantagearbete har lågt status, den nya generationen vill jobba med något annat. Trots arbetskraftbristen har lönderna inte ökat. Många arbetare har inget annat alternativ att försörja sig än att stanna kvar på plantagen och jobba.

På Sri Lanka används få maskiner vid teodling. Man använder knivar för att beskära och plockningen sker för hand. Vissa plantager har börjat använda maskiner för att beskära (samma buskröjningsmaskiner som svenska kommuner använder för att rensa väggrenar och liknande). Man har även provat plockningsmaskiner – som är en bricka med högre kanter och en kniv i ena änden – men de fungerar inte så bra. Dels blir skörden av sämre kvalitet, dels blir skörden mindre eftersom man tar skotten för tidigt. En teplockerska kan dock plocka dubbelt så mycket blad per dag med denna enkla plockningsmaskin.

Ökad mekanisering är inte heller populärt bland teplockerskorna. Eftersom en teodling oftast är brant, kan hon inte ha för tunga eller stora maskiner. Det är omöjligt att köra en traktor genom en teodling.

Tefabrikerna är ganska personalkrävande, en teodling med 500 arbetare, har typiskt en fabrik som sysselsätter 100 personer. Vi besökte en hypermodern fabrik, och de hade minskat antalet anställda från 120 till 60. Så det går att öka produktiviteten, men en ny fabrik är en mycket stor investering. I de fabriker vi besökte, var de flesta maskinerna 20-50 år gamla.

Det sker inte mycket förädling på Sri Lanka, man exporterar ”rå-te”. Viss paketering sker, men det te man köper i butikerna är ofta blandat, d.v.s. kommer från olika länder, allt för att få den rätta smaken.

Ekologiskt te betalas dubbelt så bra, men skörden är hälften så stor, så lönsamheten ökar inte. FLO-premien för ekologiskt te är dubblerad för att kompensera för den mindre skörden.

Framtiden för FLO inom teindustrin på Srilanka

De allra flesta vi pratade med på plantagen, både managers och de arbetare som kände till Fair Trade (vanligare är att de inte känner till begreppet Fair Trade utan snarare berättar om joint bodyn och premiepengarna) var mycket positiva. Även företagen som äger plantagerna verkar positiva, t.ex. nämnde en chef att lönsamheten hade blivit bättre. För de få plantager som har fått mycket premiepengar, gör dessa stor skillnad. Fair Trade loggan syns på folkets hus och ambulanser och liknande.

Det största problemet idag är att efterfrågan på FLO-te är för liten. FLO-märkt organiskt te verkar gå bra, men av de icke-organiska FLO-te säljs idag bara någon procent som FLO-te och genererar en premie.

Idag är arabländerna och Ryssland de största importörerna av te från Srilanka. I dessa länder efterfrågas inte Fair Trade te.

Några avslutande reflektioner i punktform kring Fair Trade och teproduktion på Sri Lanka

1. Fair Trade bör ses som en slags CSR-policy. Detta framgår också i Fair Trade kriterierna. Initiativ till certifiering kommer från ledningen för företaget.
2. Fair Trade är ett bra verktyg för managers som vill förbättra villkoren för de anställda. Ledningens inställning är avgörande för om arbetsvillkoren kommer att förbättras.
3. FLO systemet administreras inte på ett tillfredsställande sätt på Sri Lanka. Det verkar finnas ett kommunikationsproblem mellan FLO i Bonn och aktörer på Sri Lanka.
4. Vi anser att det borde gå att få tag i FLO:s rapporter, hur kan man annars kalla systemet för transparent? Det saknas offentlig dokumentation om vad som händer inom FLO-systemet på Sri Lanka.
5. FLO på Sri Lanka bör ha en bättre koppling till fackföreningar och NGO:s, vilket skulle balansera att många av initiativen idag kommer från plantageledningens håll.
6. Joint bodyn är ett forum där arbetarna har ett tillfälle att kommunicera med ledningen. Frågan är dock om inte ledningen har ett alltför stort inflytande över de beslut som fattas inom joint bodyn.
7. De FLO certifierade plantagerna är bland de mest välskötta på Sri Lanka. Det verkar vara dessa plantager som har råd med certifieringar. Många gånger har de plantage som har en FLO-certifiering även andra typer av certifieringar. Dock har vi sett att ledningen satsar på FLO-certifiering på mindre lönsamma plantage i hopp om att öka lönsamheten.
8. FLO-kriterierna går inte att kombinera med auktionssystemet. Detta förhindrar långsiktiga relationer mellan producenter och köpare, gör det enormt svårt för slutkonsumenten att spåra varifrån téet kommer och är en betydande osäkerhetsfaktor för odlaren som aldrig kan förutspå vart priset kommer att hamna.
9. Premien är den största förtjänsten av FairTrade certifieringen. Här kan arbetarna på en plantage som har lyckats sälja mycket FLO-certifierat te, verkligen få nytta av Fair Trade.
10. Vi rekommenderar till nästa års Rättvis Handelskurs att undersöka mer kring Fair Trade utvecklingskriterier. Det finns en stor potential att utveckla arbetet på Sri Lanka.
11. En större del av förädlingen av teprodukterna bör förläggas till Sri Lanka för att möjliggöra ökade vinster och högre löner till arbetarna. Här är Bio Foods ett väldigt positivt exempel på hur småskalig produktion kombinerat med en lokal förädling av produkterna, en god markandsföring och arbete av eldsjälar har inneburit verkliga förbättringar för tearbetare som producerar Fair Trade certifierat te.
12. Alla tearbetare på Srilanka får idag lön enligt samma kollektivavtal, oberoende om de producerar Fair Trade certifierat te eller inte.

På lång sikt borde levnadslön vara ett FLO kriterie, men på kort sikt skulle det vara förödande och bara resultera i att plantagerna sa upp sina FLO-certifikat, pga de ökade kostnader som detta skulle innebära. Innan vi kräver levnadslön måste vi köpa mycket mer Fair Trade-te, både organiskt och konventionellt. Ju mer Fair Trade te vi köper desto större möjligheter har vi att ställa hårdare krav som plantagerna måste följa om de vill fortsätta att sälja teet till oss.

Appendix: Certifieringar

Nedan finns några av de vanligaste förekommande certifieringarna på Sri Lanka:

The Ethical Tea Partnership, ETP,

är en global organisation utan vinstsyfte. Organisationen grundades av UK baserade företag som packar te år 1997 med namnet ”Tea Sourcing Partnership”. År 2004 fick organisationen sitt nya namn: Ethical Tea Partnership, ETP. Organisationen har 21 medlemmar som inkluderar både stora multinationella och små privatägda företag. ETP står för:

- Gemensamt socialt och etiskt ansvar vid upphandling av te.
- Socialt och etiskt ansvar bör inte ha tävlingsinriktade eller politiska grunder.
- Respekt för kulturella och lagstadgade skillnader i te producerande länder med strävan efter integrering i internationella standarder.
- Strävan efter samarbete med te producenter.

ETP teer definieras som teer som förpackas och sammansätts av ETP:s medlemmar. Teer som innehåller blandningar från medlemmar och icke medlemmar klassificeras inte som ETP certifierade produkter. Källa: www.ethicalteapartnership.org

Ceylon Tea Quality Lion logo

ägs av Sri Lanka Tea Board som är en statligt kontrollerad kontrollorganisation. Lion logo står för:

- Sri Lankesiska te produkter med 100% Ceylon te.
- Produkterna bör packas på Sri Lanka. Produkter som har förpackats utanför Sri Lanka och som innehåller ren Ceylon te får inte använda Lion logo.
- Produktmärken som får använda Lion logo bör följa de kvalitets standarder som Sri Lanka Tea Board har ställt.

Källa: <http://www.pureceylontea.com/quality.htm>, www.wikipedia.com

USDA Organic logo

står för organisk produktion enligt ”National Organic Programme of the United States Department of Agriculture & Control Union Certification (CU) Standards”. Källa: www.wikipedia.com

Quality Assurance International, QAI

logo är en USDA godkänd logo som används internationellt. QAI och USDA logon står för ett godkännande av organisk produktion enligt ”International Federation of Organic Agriculture Movements” (IFOAM). Källa: www.qai-inc.com, www.wikipedia.com

EU Organic logo för organisk produktion

får användas på produkter som är producerade enligt EU:s regelverk 2092/91. För att kunna använda EU logo på produkter som produceras utanför EU bör produktionen ske enligt EU:s regelverk. Ett antal organisationer är redan erkända som godkända certifieringsorgan. IFOAM är en sådan godkänd organisation. Källa: www.wikipedia.com

SA8000

är en standard som baserar sina kriterier på FN:s deklaration om mänskliga rättigheter och barnkonventionen samt ILO:s konventioner för social ansvarsskyldighet (Social Accountability). SA8000 täcker 11st ILO-konventioner. SA8000 standard reglerar följande:

- Barnarbete
- Tvångsarbete
- Arbetsmiljö, hälsa och säkerhet
- Föreningsrätt och förhandlingsrätt
- Diskriminering
- Disciplinär ordning
- Löner och arbetstid
- Ledningssystem

Källa: www.sa-intl.org

The International Organization for Standardization (1947), ISO,

är en icke statlig internationell standardsättande organisation som består av representanter från flera nationella standardsättande organisationer. Standarderna baseras till stor del på lagar och nationella standarder vilket gör ISO mer kraftfull än andra icke statliga organisationer. Numera finns det ca 17000 internationella ISO standarder och varje år publiceras ca 1100 nya ISO standarder. Att utnyttja standarder är belagda med en kostnad som anses vara ett hinder för mindre företag.

ISO 22000:2005

specificerar krav för livsmedelssäkerhet och används av företag till att bevisa trygg och väl godkänd livsmedelsäkerhet i företaget. Standarden innehåller:

- God tillverkningssed – GMP (Good Manufacturing Process)
- Säkra grundförutsättningar (pre-requisite programmes)
- Egenkontrollsystem enligt HACCP
- Ett fungerande ledningssystem med specifika krav på beredskap för oförutsedda händelser
- Källa: www.detrorskeveritas.se

BRC

, som står för British Retail Consortium, har utvecklat flera olika standarder. **BRC's Global Standard for Food Safety** är en global standard för livsmedelssäkerhet som beskriver de krav på livsmedelssäkerhet, kvalitet och produktion som en livsmedelsproducent behöver

uppfylla för att följa lagstiftning och konsumentskydd. Standarden baseras på sju bedömningsmoment:

- Högsta ledningens åtagande och ständiga förbättringar
- Plan för livsmedelssäkerhet – HACCP
- Livsmedelssäkerhets- och kvalitetsledningssystemet
- Krav på anläggningen
- Produktstyrning
- Processtyrning
- Personal

Källa: www.lrqa.se

Hazard Analysis and Critical Control Point (for Food safety) (HACCP)

är ett arbetssätt för att ta reda på, bedöma och kontrollera alla faror i produktionen. Farorna är ett hot mot livsmedelssäkerheten. HACCP systemet identifierar specifika faror och åtgärder för kontroll av dessa för att säkerställa livsmedelssäkerheten. HACCP är ett verktyg för att utvärdera faror och etablera styrsystem som inriktas på förebyggande åtgärder snarare än att förlita sig på test av slutprodukt. HACCP är en bra grundförutsättning för att kunna leva upp till andra krav och standarder inom livsmedelsbranschen och bygger på sju principer:

- Genomför en riskanalys
- Identifiera varje kritisk styrpunkt (CCP)
- Fastställ kritiska gränsvärden (åtgärdsgränser)
- Upprätta rutiner för övervakning av varje CCP
- Bestäm vilka korrigerande åtgärder som måste göras när gränsvärden överskrids
- Ta fram rutiner för hantering av redovisande dokument

Källa: www.slv.se

FLO, Fair Trade Labelling Organisation,

är en paraplyorganisation som förenar 20 märkningsinitiativ i 21 länder samt producentnätverk som representerar Fairtrade-certifierade producentorganisationer i Latinamerika, Afrika och Asien. Den svenska representanten för FLO är Rättvisemärkt. FLO bildades år 1997 och har sitt säte i Bonn. Orsaken till bildandet av FLO var det ökade behovet av internationellt samarbete inom rättvis rörelse.

FLO upprättar de nationella märkningsinitiativen och kontrollerar att de kriterierna uppfylls.

Kriterierna kan sammanfattas enligt följande:

- Odlare och anställda får förbättrade ekonomiska villkor
- Barnarbete och diskriminering motverkas
- Demokratin och organisationsrätten främjas
- Lokalsamhället utvecklas socialt och ekonomisk
- Miljöhänsyn och ekologisk produktion främjas

Källa: www.rattvisemarkt.se